

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava 2015. Ovaj prevod je nastao uz podršku Fiducijarnog fonda za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Tekst prevoda ne obavezuje Sud. Za sve dodatne informacije pročitajte ceo tekst obaveštenja o autorskom pravu na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe Cour européenne des droits de l'homme, 2015. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

PETO ODELJENJE

SLUČAJ MENNESSON protiv FRANCUSKE

(Predstavka br. 65192/11)

PRESUDA
(Izvod)

STRAZBUR

26. jun 2014.

Ova presuda će postati konačna u okolnostima predviđenim članom 44. stav 2. Konvencije. Moguće su redaktorske izmene.

U predmetu Mennesson protiv Francuske,

Evropski sud za ljudska prava (peto odeljenje), u veću sastavljenom od :

Mark Villiger, *predsednik*,

Angelika Nußberger,

Boštjan M. Zupančič,

Ganna Yudkivska,

Vincent A. De Gaetano,

André Potocki,

Aleš Pejchal, *sudije*,

i Claudia Westerdiek, *sekretarica odeljenja*,

Posle većanja na sednici od 10. juna 2014,

Izriče sledeću presudu, usvojenu tog dana :

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu predstavke (br. 65192/11) protiv Francuske republike čije se dvoje državljana, g. Dominique Mennesson («prvi podnosilac predstavke») i gđa Sylvie Mennesson («drugi podnosilac predstavke»)(«prvi podnosioci predstavke»), i dvoje američkih državljana, gđice Valentina i Fiorella Mennesson («treći i četvrti podnosilac predstavke»), obratilo Sudu 6. oktobra 2011. na osnovu člana 34 Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda («Konvencija»).

2. Podnosiocima predstavke zastupa pred Sudom gđa Patrice Spinosi, advokat pri Državnom savetu i pri Kasacionom sudu. Francusku vladu («Vlada») zastupa njen agent, gđa Edwige Belliard, direktorka pravnih poslova u Ministarstvu spoljnih poslova.

3. Dana 12. februara 2012, predstavka je dostavljena Vladi, a predsednik odeljenja je odlučio da će se istovremeno pristupiti i razmatranju predstavke *Labassee c. France* (br. 65941/11).

4. I podnosioci predstavke i Vlada podneli su svoje zaključke o osnovanosti i o meritumu slučaja.

5. Dana 10. oktobra 2013, predsednik odeljenja je odlučio, u skladu sa pravilom 54 § 2 a) Pravilnika Suda, da postavi dodatna pitanja podnosiocima predstavke i Vladi, a koji su na ta pitanja odgovorili 19. odnosno 21. novembra 2013.

ČINJENIČNO STANJE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

6. Prvi podnosioci predstavke rođeni su 1965. odnosno 1955. godine. Njihovo boravište je u mestu Maisons-Alfort.

A. Rođenje trećeg i četvrtog podnosioca predstavke

7. Kao muž i žena, prvi podnosioci predstavke nisu mogli da ostvare svoj projekat roditeljstva zbog neplodnosti drugog podnosioca predstavke.

8. Posle bezuspešnih pokušaja oplodnje *in vitro* sopstvenim reproduktivnim materijalom, prvi podnosioci predstavke odlučili su da pribegnu oplodnji *in vitro* s reproduktivnim materijalom prvog podnosioca predstavke i jajnom ćelijom potekle od jedne donacije, a u cilju implantiranja oplođenih embriona u matericu jedne druge žene. U tom cilju su otišli u Kaliforniju, gde su ti modaliteti oplodnje predviđeni zakonom, i zaključili ugovor o surogacijskoj trudnoći.

Podnosioci predstavke ističu da, u skladu s kalifornijskim zakonom, «surogat-majka» nije za to dobila nikakvu nagradu već samo naknadu troškova. I dodaju da je ova, udata za jednog rukovodioca, a budući i sama rukovodilac, ima znatno veće prihode od njih i da je postupila iz osećanja solidarnosti.

9. Blizanačka trudnoća je utvrđena 1. marta 2000, a presudom od 14. jula 2000, Vrhovni sud Kalifornije, kome su se zajednički obratili prvi podnosioci predstavke, «surogat majka» i njen suprug, odlučio je da će svako dete koje će ova potonja kroz četiri meseca doneti na svet imati za «genetskog oca» prvog podnosioca predstavke, a drugog podnosioca predstavke za «zakonitu majku». Presudom su precizirane naznake koje se moraju upisati u matičnu knjigu rođenih, i konkretno da će prvi podnosioci predstavke biti naznačeni kao otac i majka.

10. Blizakinje – treći i četvrti podnosilac predstavke – rodile su se 25. oktobra 2000, a podaci o njihovom rođenju upisani su u matičnu knjigu kako je gore naznačeno.

B. Odbijanje francuskog konzulata da registruje podatke o rođenju dece

11. Početkom novembra 2000, prvi podnosilac predstavke otišao je u francuski konzulat u Los Angelesu radi unosa podataka o rođenju dece u francuske matične knjige i radi unošenja podataka o deci u njegov pasoš kako bi mogao s njima da se vrati u Francusku.

12. Podnosioci predstavke ističu da su tu proceduru uspešno obavljali mnogi francuski parovi u situaciji kao što je njihova. Konzularne službe su međutim odbile prvog podnosioca predstavke pošto nije mogao da priloži dokaz o porođaju drugog podnosioca predstavke. Sumnjajući da je reč o trudnoći za drugo lice, predmet su prosledili Javnom tužilaštvu u Nantu.

C. Istraga vođena protiv prvih podnosilaca predstavke

13. Pošto je američka savezna administracija bliznakinjama izdala američke pasoše u kojima su prvi podnosioci predstavke navedeni kao njihovi roditelji, sve četvoro su mogli da se u novembru 2000. vrate u Francusku.

14. U decembru 2000, preduzete su prethodne istražne radnje na inicijativu javnog tužilaštva.

15. U maju 2001, otvorena je istraga protiv X, zbog posredovanja u surogacijskoj trudnoći i protiv prvih podnosilaca predstavke pod optužbom za lažno prikazivanje činjenica što je dovelo do ugrožavanja ličnog stanja dece.

16. Dana 30. septembra 2004, u skladu s predlogom javnog tužioca iz Kreteja (Créteil), istražni sudija je izdao rešenje o obustavi postupka: smatrao je da, budući da su počinjena na američkoj teritoriji gde ne predstavljaju krivično delo, dela kojima se tereti okrivljeni ne predstavljaju kažnjiva dela na nacionalnoj teritoriji.

D. Postupak pred sudovima za građanske sporove

17. U međuvremenu, 25. novembra 2002, prema uputstvima Javnog tužilaštva, rodne listove trećeg i četvrtog podnosioca predstavke uneo je u evidenciju centralne matične službe u Nantu francuski konzulat u Los Anđelesu.

18. Međutim, 16. maja 2003, javni tužilac iz Kreteja pozvao je prve podnosiocice predstavke pred Viši sud u Kreteju u cilju poništavanja tog unosa i izdavanja rešenja o navođenju presude o poništenju na margini poništenih akata. On je isticao da je ništavan sporazum po kome se neka žena obavezuje da začne i iznese na svet dete da bi ga po rođenju napustila jer je u suprotnosti s načelima javnog poretka o neraspoloživosti ljudskog tela i neraspoloživosti stanja lica. Iz toga je zaključio da, s obzirom da je u suprotnosti s francuskom koncepcijom međunarodnog javnog poretka i francuskog javnog poretka, presuda Vrhovnog suda Kalifornije od 14. jula 2000. ne može biti izvršena u Francuskoj i da se autoritet akata o ličnom stanju sastavljenih na osnovu te presude ne može priznati u Francuskoj.

1. Presuda višeg suda u Kreteju od 13. decembra 2005, odluka apelacionog suda u Parizu od 25. oktobra 2007. i rešenje Kasacionog suda od 17. decembra 2008.

19. Presudom od 13. decembra 2005, viši sud u Kreteju proglasio je tužbu neprihvatljivom. Konstatovao je da je upravo od javnog tužioca «potekao unos podataka, a koji unos je obavio samo u sad već neskrivenom cilju ništanja ove tužbe». Iz toga je apelacioni sud zaključio da se javni tužilac «ne može smatrati prihvatljivim za pozivanje na javni poredak koji je on sam narušio, iako su mu odredbe člana 47 građanskog zakonika na koji se poziva omogućavale vršenje svake kontrole regularnosti akata i odbijanje svakog zahteva za unos koji može u Francuskoj da bude osporen».

20. Pošto mu se obratilo Javno tužilaštvo, apelacioni sud u Parizu je potvrdio tu presudu, svojom presudom od 13. decembra 2005. On je takođe presudio da javno tužilaštvo nema legitimaciju, u pogledu međunarodnog javnog poretka, za traženje ništenja akata unetih u evidenciju centralne matične službe u Nantu. Apelacioni sud je ipak pribegao supstituciji. Prihvatio je naime da su navodi iz tih akata tačni u pogledu presude Vrhovnog suda Kalifornije od 14. jula 2000, i da javno tužilaštvo ne osporava ni suprotstavljenost toj presudi od strane Francuske, niti poverenje koje se mora ukazivati, u smislu člana 47 građanskog zakonika, aktima sačinjenim u Kaliforniji u formama uobičajenim u toj državi.

21. Dana 17. decembra 2008, Kasacioni sud (prvo građansko veće) oborilo je i poništilo tu presudu s obrazloženjem da je javnom tužilaštvu bilo u interesu da postupi u smislu ništenja tih unosa podataka čim je iz konstatacija apelacionog suda proisticalo da podaci upisani u matična dokumenta mogu da potiču samo od sporazuma o trudnoći za drugo lice. Kasacioni sud je slučaj i strane u sporu vratio pred apelacioni sud u Parizu u drugačijem sastavu.

2. Presuda apelacionog suda u Parizu od 18. marta 2010.

22. Presudom od 18. marta 2010, ništeći vraćenu presudu apelacioni sud je poništio i unos podataka iz rodni listova i naredio da presuda bude zabeležena na marginama poništenih rodni listova..

23. U vezi s prihvatljivošću tužbe javnog tužilaštva, apelacioni sud je smatrao da se ne može ozbiljno tvrditi da je javno tužilaštvo remetilo javni poredak ili ugrozilo porodični mir traženjem da se poništi jedan unos za koji je samo dalo nalog, s ciljem da se onemoguće posledice jednog inostranog ličnog stanja za koje je smatralo da je u suprotnosti s francuskim javnim poretkom, odnosno da se obezbedi od neke tužbe zbog tog unosa.

24. U vezi s meritumom, apelacioni sud se izjasnio na sledeći način :

« (...) S obzirom da su rodni listovi sastavljeni na osnovu presude koju je 14. jula 2000. izrekao Vrhovni sud države Kalifornije kojom je proglasio [prvog podnosioca predstavke] genetskim ocem a [drugog podnosioca predstavke] zakonitom majkom svakog deteta koje je trebalo da na svet donese [surogat-majka] između 15. avgusta

2000 i 15. decembra 2000; da su dakle rodni listovi neodvojivi od presude na kojoj se zasniva a čija delotvornost ostaje potčinjena sopstvenoj međunarodnoj regularnosti;

S obzirom da priznavanje, na nacionalnoj teritoriji, neke presude koju je izrekao sud neke države koja nije vezana za Francusku nikakvim sporazumom mora da zadovolji tri uslova, a to su: posredna nadležnost inostranog sudije zasnovana na vezanosti spora za predmetnog sudiju, suštinska i proceduralna usaglašenost s međunarodnim javnim poretkom, i odsustvo zloupotrebe zakona;

S obzirom da je, u konkretnom slučaju, nesporno da je nakon sporazuma o trudnoći za drugo lice [surogat-majka] donela na svet dvoje dece potekle od reproduktivnih ćelija [prvog podnosioca predstavke] i jednog trećeg lica i da su ta deca predata [prvom podnosiocima predstavke] ;

S obzirom da je, prema članu 16-7 građanskog zakonika, čije se odredbe, proistekle iz zakona br. 94-653 od 29. jula 1994. a nisu izmenjene zakonom br. 2004-800 od 6. avgusta 2004, odnose na javni poredak u smislu člana 16-9 istog zakonika, ništavan svaki sporazum o rađanju ili o surogacijskoj trudnoći; da je, stoga, presuda Vrhovnog suda države Kalifornije, utoliko što posredno validuje jedan sporazum o trudnoći za drugo lice, u nesaglasnosti s francuskom koncepcijom međunarodnog javnog poretka; da stoga, a da nije neophodno istraživati da li je ostvarena neka zloupotreba zakona, treba poništiti unesene podatke, u evidenciji francuske centralne matične službe, iz američkih rodni listova u kojima je označen [drugi podnosilac predstavke] kao majka predmetne dece i izdati nalog za upisivanje ove presude na marginu poništenih rodni listova;

S obzirom da ni [podnosioci predstavke], koji ne mogu ozbiljno tvrditi da nisu imali pravično suđenje, ne mogu zasnovanije tvrditi da se takvom merom krše odredbe iz međunarodnih sporazuma i iz tekstova domaćeg prava; da naime, pojmovi na koje se pozivaju, a posebno onaj o višem interesu deteta, ne omogućavaju, bez obzira na konkretne teškoće stvorene takvom situacijom, da se a posteriori validuje jedan proces čija nezakonitost, koju je potvrdilo francusko zakonodavstvo nakon što je to učinio sudija, u ovom trenutku pripada pozitivnom pravu; da, osim toga, odsustvo unosa podataka nema za posledicu lišavanje ovo dvoje dece njihovog američkog ličnog stanja niti dovodi u pitanje roditeljsku povezanost koju im je u odnosu na [prve podnosiocima predstavke] priznalo kalifornijsko pravo (...) ».

3. Presuda Kasacionog suda od 6. aprila 2011.

25. Podnosioci predstavke su se žalili Kasacionom sudu, ističući, s jedne strane, neuvažavanje višeg interesa dece – u smislu člana 3 § 1 međunarodne konvencije o pravima deteta – i njihovog prava da im se prizna stabilna filijacija, a, s druge strane, kršenje člana 8 Konvencije uzetog zasebno i u kombinaciji sa članom 14 Konvencije. Tvrdili su, osim toga, da inostrana presuda kojom se priznaje filijacija deteta u odnosu na par koji je regularno zaključio sporazum s jednom surogat-majkom, nije u suprotnosti s međunarodnim javnim poretkom koji se ne može mešati s domaćim javnim poretkom.

26. Na ročištu, održanom 8. marta 2011, opšti pravozastupnik je preporučio kasaciju. On je izrazio mišljenje da ne može biti suprotstavljanja međunarodnom javnom poretku da bi se neko regularno stečeno pravo u inostranstvu ili neka presuda koju je regularno izrekao neki inostrani sud

onemogućili da u francuskoj imaju pravno dejstvo koje proističe iz tog prava ili te presude, ako takvo onemogućavanje ima za posledicu nepoštovanje nekog načela, neke slobode ili nekog prava koje garantuje neki međunarodni sporazum koji je Francuska ratifikovala.

Posebno je istakao da je u slučaju *Wagner et J.M.W.L. c. Luxembourg* (br. 76240/01, 28. jun 2007.), Sud uzeo u obzir, na planu člana 8 Konvencije «efektivan porodični život» i «*de facto* postojeće porodične veze» između jedne neudate Luksemburžanke i deteta koje je bila usvojila u Peruu, ne pridajući nikakav značaj činjenici da je ova išla u inostranstvo da bi pronašla pravni sistem koji joj omogućava da dobije ono što joj zakon njene zemlje porekla ne dozvoljava. Po njemu, taj element, ako se prenese na situaciju u konkretnom slučaju, dozvoljava da se smatra da neki regularno stvoreni pravni odnos u inostranstvu, iako je ostvaren zaobilaženjem domaćeg prohibitivnog zakona, ne može biti onemogućen da proizvede pravnu efikasnost koju uspostavlja činjenicom da se mora primeniti na jednu efektivnu porodičnu zajednicu i da joj mora omogućiti da se organizuje i razvija u normalnim uslovima u smislu člana 8 Konvencije. Konstatovao je osim toga i da treći i četvrti podnosilac predstavke već deset godina žive u Francuskoj gde « [su] ih odgajili genetski i namerni roditelji u okviru jedne činjenične porodične ćelije u kojoj su dobijale ljubav, brigu, vaspitanje i materijalno blagostanje neophodno za njihov razvoj», i da se «ta efektivna i afektivna životna zajednica – sasvim regularna prema inostranom pravu u kome je nastala – [našla] pod udarom kvalifikacije pravne nezakonitosti», «s obzirom da deca [nemaju] nikakvo u Francuskoj priznato lično stanje i nikakvu filijaciju koja bi se smatrala važećom u smislu francuskog prava». Postavljajući pitanje da li takvo stanje stvari nanosi štetu njihovom «pravu na normalan porodični život», opšti pravozastupnik je u odgovoru istakao sledeće:

« (...) Na ovom stadijumu, mogu se predvideti dva odgovora: ili, što je dosta teoretska i uveliko paradoksalna pretpostavka, odbijanje unosa podataka nema nikakvih posledica i ne ometa ni na koji način svakodnevni život porodice, što znači da je unos podataka puka formalnost, pa se stoga u takvim uslovima ne vidi nikakav značajniji razlog za neprihvatanje akata s tako beznačajnim pravnim dejstvom da se ne može ni zamisliti da bi oni po sebi mogli da uzdrmaju osnove naših temeljnih načela i da ozbiljno uznemire javni poredak (s obzirom da ti akti sami po sebi ni na koji način ne govore o samoj trudnoći).

Ili pak takvo odbijanje trajno i značajno remeti porodični život koji je u Francuskoj presečen na dva dela – na supružnike Francuze s jedne strane, i na decu strance s druge strane – pa se tada postavlja pitanje da li naš međunarodni pravni poredak može, čak i kad je reč o tako značajnim pitanjima, da drži u šahu pravo na porodični život u smislu člana 8 [Konvencije] ili pak, naprotiv, da li takav javni poredak, čija se dejstva moraju ceniti na konkretan način upravo kao i dejstva inostranih prava odnosno presuda koje taj poredak želi da otkloni, treba sam da se povuče da bi omogućio poštovanje ugovorne norme.

Ako ovom drugom elementu alternative damo prednost, s obrazloženjem da međunarodni sporazumi moraju imati primat nad javnim poretkom koji se efektivno

oslanja na jednu normu koja ima zakonodavnu vrednost, iz toga ne proističe nužno automatsko urušavanje onih brana koje predstavlja pomenuti unutrašnji javni poredak u takvim okolnostima. Budući da se Evropski sud nije izjasnio o pitanju zakonitosti surrogacijske trudnoće i da je ostavio državama da po svojoj volji stvaraju norme u toj oblasti, može se smatrati da je javni poredak, u ime prava na poštovanje porodičnog života, protivan validovanju situacija stvorenih u protivrečnosti sa zakonom, unutar zemalja koje takve situacije zabranjuju.

Međutim kad je samo reč o tome da se takvim situacijama, regularno stečenim u inostranstvu – makar i po cenu zaobilaznja strogosti jednog imperativnog zakona – obezbede pravna dejstva na teritoriji ovih zemalja, ništa ne isključuje apsolutno da se međunarodni javni poredak, čak i kad je reč o tako značajnim pitanjima, skloni u drugi plan da bi se omogućilo porodicama da žive u skladu s pravnim uslovima u kojima su te porodice konstituisane i u činjeničnim uslovima u kojima one sad žive. Tome treba dodati i da viši interes deteta, sad više ne sa stanovišta Njujorške konvencije već sa stanovišta sudske prakse Suda za ljudska prava koja je od tog interesa načinila sastavni deo poštovanja porodičnog života, govori u prilog tom stavu. Takva je bar pouka koja se može izvući, čini mi se, iz presude *Wagner* (...) ».

27. 6. aprila 2011, Kasacioni sud (prvo građansko veće) odbacio je žalbu rešenjem koje je obrazloženo na sledeći način:

« (...) s obzirom da je opravdano odbijanje unosa podataka iz jednog rodnog lista izdatog na osnovu jedne inostrane presude, koje odbijanje se zasniva na suprotstavljenosti te presude s francuskim međunarodnim javnim poretom, ka dona sadrži odredbe koje su u sukobu sa suštinskim načelima francuskog prava; da je prema postojećem pozitivnom pravu, u suprotnosti s načelom neraspoloživosti stanja lica, suštinskim načelom francuskog prava, da se obezbedi pravno dejstvo, u pogledu filijacije, jednom sporazumu o trudnoći surrogacijskoj trudnoći, koji je, čak iako je zakonit u inostranstvu, ništavan u smislu javnog poretka prema članovima 16-7 i 16-9 građanskog zakonika;

Da je stoga apelacioni sud s pravom istakao da je, budući da obezbeđuje pravno dejstvo jednoj presudi takve prirode, «amérička» presuda od 14. jula 2000 u suprotnosti s francuskom koncepcijom međunarodnog javnog poretka, tako da je unos podataka iz spornih rodnih listova, sastavljenih na osnovu te presude, morao biti poništen; da takvo poništenje, koje decu ne lišava materinske i očinske filijacije koju im priznaje kalifornijsko pravo niti ih sprečava da žive sa supružnicima Mennesson u Francuskoj, ne ugrožava pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života te dece u smislu člana 8 Konvencije (...), kao ni njihov viši interes garantovan članom 3 § 1 Međunarodne konvencije o pravima deteta (...) ».

4. Zahtev za uverenje o državljanstvu

28. 16. aprila 2013, prvi podnosilac predstavke podneo je u pisarnici prvostepenog suda u Parizu zahtev za izdavanje uverenja o francuskom državljanstvu u korist trećeg i četvrtog podnosioca predstavke. Šef pisarnice mu je poslao potvrde o prijemu zahteva datirane 31. oktobra 2013 i 13. marta 2014, potvrđujući da je postupak po tom zahtevu « [bio] i dalje u toku u [njegovim] službama, u očekivanju odgovora na zahtev za autentifikaciju dostavljen konzulatu u Los Anđelesu, Kalifornija».

(...)

PRAVO

I. O NAVODNOM KRŠENJU ČLANA 8 KONVENCIJE

43. Podnosioci predstavke se žale na činjenicu da, na štetu višeg interesa deteta, oni nemaju mogućnost da u Francuskoj dobiju priznavanje filijacije koja je zakonito uspostavljena u inostranstvu između dvoje prvih među njima i treće i četvrte među njima, koje su rođene u inostranstvu putem surogacijske trudnoće. Oni ukazuju na kršenje prava na poštovanje njihovog privatnog i porodičnog života koje garantuje član 8 Konvencije sledećim rečima:

« 1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih».

(...)

B. O suštini

1. O postojanju mešanja

48. Strane se slažu u tome da se odbijanje francuskih organa da pravno priznaju porodičnu vezu koja povezuje podnosiocima predstavke predstavlja «mešanje» u njihovo pravo na poštovanje porodičnog života, i da ono stoga predstavlja pitanje više sa aspekta negativnih obaveza tužene države u pogledu člana 8 nego sa aspekta pozitivnih obaveza.

49. Sud ističe svoje slaganje. On podseća da je takav bio njegov pristup i u slučajevima *Wagner et J.M.W.L.* (već navođen, § 123) i *Negrepontis-Giannisis c. Grèce* (br. 56759/08, § 58, 3. maj 2011), koji su se odnosili na odbijanje luksemburških i grčkih organa vlasti da pravno priznaju usvojenje na osnovu inostranih presuda. Sud ističe da, kao i u tim slučajevima, postoji u konkretnom slučaju mešanje u uživanje prava garantovanog članom 8, i to ne samo u delu koji se odnosi na «porodični život» već i u onom koji se odnosi na «privatnost».

50. Takvo mešanje ne poznaje član 8, osim ako, budući da je «predviđeno zakonom», ono teži ostvarenju jednog ili više legitimnih ciljeva u pogledu drugog stava te odredbe i ako je «neophodno u demokratskom društvu» radi ostvarenja tih ciljeva. Pojam «neophodnosti» implicitno podrazumeva mešanje zasnovano na imperativnoj društvenoj potrebi i, posebno, srazmerno legitimnom cilju kome se teži (videti, na

primer, već navođene slučajeve, *Wagner et J.M.W.L.*, § 124, i *Negrepointis-Giannisis*, § 61).

2. O opravdanosti mešanja

a) «Predviđeno zakonom»

i. Podnosioci predstavke

51. Podnosioci predstavke tvrde da sporno mešanje ne počiva na dovoljnom pravnom osnovu. Po njima, prema pozitivnom pravu koje je u vreme spornih događaja bilo na snazi, oni su mogli legitimno da smatraju da se protiv njih neće primeniti izuzetak po osnovu javnog poretka i da će se unos podataka iz rodnih listova zakonito sastavljenih u Kaliforniji obaviti bez teškoća. Oni se pozivaju na načelo ublaženog dejstva javnog poretka, po kome «reakcija na neku odredbu koja je u suprotnosti s javnim poretkom nije ista u zavisnosti od toga da li je reč o sticanju nekog prava u Francuskoj, ili pak o obezbeđivanju dejstava u Francuskoj nekog prava stečenog regularno, bez prevare, u inostranstvu» (presuda Rivière; Cass, civ, 1ère, 17. april 1953).

52. Oni ističu, u prvom redu, da se član 16-7 građanskog zakonika ograničava na postavljanje načela ništavosti sporazuma o rađanju ili o surogacijskoj trudnoći, ne utvrđujući da se ništavost odnosi i na filijaciju tako začete dece, posebno kad je ta filijacija zakonski utvrđena dejstvom neke inostrane presude. Šta više, po njima, ni jedna odredba u francuskom pravu ne zabranjuje uspostavljanje filijacijske veze između tako začetog deteta i žene i muškarca koji ga prihvataju, a u svojoj tadašnjoj redakciji koja je bila primenljiva u vreme događaja, članom 47 građanskog zakonika bilo je predviđeno da su matična dokumenta izdata u stranoj zemlji verodostojna ako su sastavljena u formi koja se koristi u toj zemlji. U vezi s ovom poslednjom tačkom, oni smatraju da okolnost da je zakonodavac izmenio tu odredbu 2003. da bi izričito predvideo da se tim dokumentima ne može priznati pravno dejstvo kad činjenice koje su u njima navedene ne odgovaraju stvarnosti, pokazuje da taj uslov prethodno nije bio zahteva. Oni osim toga tvrde da je nekim parovima koji su pribegavali sporazumima o surogacijskoj trudnoći omogućavano da izvrše unos podataka iz rodnih listova tako začete dece.

53. Drugo, u vreme događaja, sudska praksa nije suprotstavljala međunarodni javni poredak priznavanju filijacije. Kasacioni sud se negativno izjasnio samo u slučajevima kad je surogat-majka bila i biološka majka deteta i gde se surogacijska trudnoća događala u Francuskoj (presude od 31. maja 1991 i 29. juna 1994), a javno tužilaštvo je odustalo od žalbe Kasacionom sudu na presudu apelacionog suda u Parizu od 15. juna 1990. kojom je validovano usvojenje deteta začetog u Sjedinjenim Državama putem surogacijske trudnoće odnosno rađanja za račun drugog lica, dok se

istovremeno žalilo na presudu kojom je validovano usvojenje deteta na taj način začetog u Francuskoj. Osim toga, ono smatraju da nije relevantan argument Vlade po kome sudska praksa u vezi sa članom 47 građanskog zakonika proistekla iz presude Kasacionog suda od 12. novembra 1986. omogućava da se ne obezbedi pravno dejstvo u Francuskoj akata o ličnom stanju sačinjenih u trećim zemljama u slučajevima kad podaci iz tih akata ne odgovaraju stvarnosti. Oni u vezi s tim ističu da u njihovom slučaju akti sačinjeni u Sjedinjenim Državama ne govore o navodnoj biološkoj vezi između drugog podnosioca predstavke i trećeg i četvrtog podnosioca predstavke.

54. Treće, dok su neki parovi u istoj situaciji kakva je njihova ranije dobili od francuskog konzulata u Los Anđelesu pasoše za decu, podnosioci predstavke su se u tom pogledu suočili s brutalnom promenom prakse čiji je cilj otkrivanje slučajeva surogat-majki, uporedivih sa onim koji je Sud osudio u već navođenoj presudi *Wagner* (§ 130).

ii. Vlada

55. Vlada sa svoje strane smatra da je mešanje bilo «predviđeno zakonom». U tom pogledu ona ističe da je prema članu 16-7 građanskog zakonika svaki sporazum o rađanju za račun drugog ili o surogacijskoj trudnoći lica ništavan, s obzirom da se ta odredba odnosi na javni poredak, i s obzirom da je Kasacioni sud istakao u svojim presudama od 31. maja 1991. i 29. juna 1994, da se načela neraspoloživosti ljudskog tela i neraspoloživosti stanja lica suprotstavljaju tome da se o očinstvo odnosno materinstvu odlučuje ugovorom, da se ta načela takođe odnose na javni poredak i da ona predstavljaju prepreku obezbeđivanju pravnog dejstva, na planu filijacije, ugovorima o surogatskog materinstva. Prema Vladi, činjenica da se pomenute presude odnose na presude o usvajanju izrečene nakon trudnoće za račun trećeg lica do koje je došlo na francuskoj teritoriji ne utiče na njihovu relevantnost u konkretnom slučaju; ono što je bitno jeste da se tim presudama jasno utvrđuje da su takvi sporazumi u suprotnosti s tim načelima javnog poretka. Drugim rečima, prema Vladi, podnosiocima predstavke nije mogli biti nepoznati ni karakter javnog poretka koji ima zabrana surogacijske trudnoće u francuskom pravu u trenutku kad su taj projekat započeli, niti teškoće s kojima su se zatim mogli suočiti.

56. Vlada dodaje da je sudska praksa u vezi sa članom 47 građanskog zakonika, proistekla iz presude Kasacionom suda od 12. novembra 1986, omogućavala odbijanje obezbeđivanja u Francuskoj pravnog dejstva matičnih dokumenata izdatih u trećim zemljama kad činjenice navedene u tim dokumentima ne odgovaraju stvarnosti. Vlada osim toga ističe da, osim u nekim izolovanim slučajevima, u Francuskoj nije postojala, u trenutku kad su rođene treći i četvrti podnosilac predstavke, praksa unošenja u nacionalne matične knjige podataka iz rodnih listova dece proistekle iz nekog sporazuma o surogacijskoj trudnoći zaključenog u inostranstvu. U tome bi

se sastojala razlika u okolnostima konkretnog slučaja i okolnosti već navođenog slučaja *Wagner*, u kome su podnosioci predstavke bili lišeni koristi takve prakse u oblasti usvajanja.

iii. Sud

57. Prema sudskoj praksi Suda, reči «predviđeno zakonom» u članu 8 § 2 ne samo da nalažu da neka ili neke inkriminisane mere imaju osnov u domaćem pravu, već se odnose i na kvalitet odnosnog zakona: on mora biti pristupačan zainteresovanom licu i predvidljiv. Da bi zadovoljio uslov predvidljivosti, zakon mora dovoljno precizno da izrazi uslove u kojima neka mera može biti primenjena, da bi se omogućilo zainteresovanim licima da upodobе svoje ponašanje, eventualno i uz pomoć upućenih savetnika (videti, na primer, *Rotaru c. Roumanie*[GC], br. 28341/95, § 55, CEDH 2000-V, i *Sabanchiyeva et autres c. Russie*, br. 38450/05, § 124, CEDH 2013 (izvodi)).

58. Sud smatra da su u konkretnom slučaju ti uslovi ispunjeni. On ističe pre svega da podnosioci predstavke ne nude ni jedan elemenat u potporu svog tvrđenja da je prethodno u Francuskoj postojala liberalnija praksa priznavanja filijacijske veze između dece rođene u inostranstvu surogacijskom trudnoćom i nameravanih roditelja. On zatim konstatuje da je već u vreme događaja članovima 16-7 i 16-9 građanskog zakonika bila izričito predviđena ništavost sporazuma o surogacijskoj trudnoći i da je tim članovima istaknuto da je tu reč o ništavosti s obzirom na javni poredak. Istina, Kasacioni sud se nije na opštiji način izjasnio o pitanju priznavanja u francuskom pravu filijacijskih veza između nameravanih roditelja i dece rođene u inostranstvu sporazumom o surogacijskoj trudnoći. On je međutim već bio istakao u jednom slučaju u kome je surogat-majka bila i biološka majka, da je takav sporazum u suprotnosti s načelima neraspoloživosti ljudskog tela i stanja lica. Kasacioni sud je iz toga zaključio u jednom sličnom slučaju da to predstavlja prepreku za uspostavljanje pravne filijacijske veze između tako začetog deteta i nameravane majke, i da onemogućava unos u matične knjige podataka iz rodnog lista izdatog u inostranstvu (gornji stavovi 30 i 33). A upravo oslanjajući se na te odredbe građanskog zakonika i u skladu s eksplicitnom sudskom praksom, Kasacioni sud je, s jedne strane, u konkretnom slučaju zaključio da je presuda Vrhovnog suda Kalifornije od 14. jula 2000. u suprotnosti sa francuskom koncepcijom međunarodnog javnog poretka utoliko što obezbeđuje pravno dejstvo jednom sporazumu o surogacijskoj trudnoći i, s druge strane, zaključio je dalje da je unos podataka iz rodnih listova, izdatih primenom te presude, u francuske matične knjige morao biti poništen. Sud smatra da podnosioci predstavke u takvim uslovima nisu mogli ne znati da postoji bar ozbiljan rizik da će francuski sudija doći do takvog zaključka u njihovom slučaju, iako ni jedna odredba domaćeg prava ne onemogućava izričito priznavanje filijacijske veze između prvih podnosilaca predstavke i

trećeg i četvrtog podnosioca predstavke, i to bez obzira na načelo ublaženog dejstva javnog poretka (za koji uostalom Državni savet smatra da nije primenljiv na konkretnu situaciju; ...). Stoga se mora zaključiti da je mešanje bilo «predviđeno zakonom», u smislu člana 8 Konvencije.

b) Legitimni ciljevi

59. Podnosioci predstavke primećuju da je javno tužilaštvo, na sopstvenu inicijativu, bilo zatražilo unošenje presude koja je u njihovu korist izrečena u Sjedinjenim Državama, a nekoliko meseci pošto je udovoljeno tom zahtevu, obratilo se domaćem sudiji tužbom za poništenje. Po njima, s obzirom na to protivrečno ponašanje, ne može se zaključiti da francuski organi teže legitimnom cilju.

60. Vlada na to odgovara da je odbijanje unošenja u francuske matične knjige američkih matičnih dokumenata bilo motivisano činjenicom da bi se tim unosom dalo pravno dejstvo jednom sporazumu o surogacijskoj trudnoći koja je formalno zabranjena jednom unutrašnjom odredbom javnog poretka i krivično sankcionisana kad se praktikuje u Francuskoj. Vlada ističe da francusko pravo na taj način odražava etička i moralna načela koja ne dopuštaju da ljudsko telo postane predmet transakcija i da dete bude svedeno na predmet ugovora. Vlada na osnovu toga zaključuje da je mešanje imalo za «legitimne ciljeve» odbranu poretka, prevenciju krivičnih dela, zaštitu zdravlja i zaštitu prava i sloboda drugih lica. I dodaje da je javno tužilaštvo tražilo unos u francuske matične knjige rodnih listova trećeg i četvrtog podnosioca predstavke upravo da bi zatim zatražilo njihovo poništenje. Tako je postupilo navodno u skladu sa članom 511 opšteg uputstva u vezi sa ličnim stanjem od 11. maja 1999, u kome se precizira da se upis podataka vrši po službenoj dužnosti kad je to u interesu javnog poretka, odnosno u slučaju nužnosti ništenja nekog matičnog dokumenta koji se odnosi na nekog francuskog državljanina, a koji dokument je izdat u inostranstvu u lokalnoj formi.

61. Teze podnosilaca predstavke nisu ubedile Sud. Ne može se, naime, zaključiti iz same činjenice da je javno samo tužilaštvo zatražilo unos presude Vrhovnog suda Kalifornije od 14. jula 2000. da bi zatim zatražilo ništenje tog unosa, da se cilj kome se teži spornim mešanjem ne nalazi među onim ciljevima koji su pobrojani u drugom stavu člana 8. S druge strane, Sud ne nalazi uverljivim ni tvrđenje Vlade po kome je reč o obezbeđivanju «odbrane poretka» i «prevenciji krivičnih dela». Sud naime konstatuje da tvrđenja Vlade ne upućuju na to da bi činjenica da neki Francuzi pribegavaju surogacijskoj trudnoći u nekoj zemlji gde je ova legalna predstavljala krivično delo u francuskom pravu. U vezi s tim Sud ističe da je, iako je u konkretnom slučaju bila otvorena istraga zbog «posredovanja u cilju surogacijske trudnoće» i «zbog simuliranja koje je dovelo do ugrožavanja ličnog stanja dece», istražni sudija obustavio postupak s obrazloženjem da inkriminisano delo, s obzirom da je počinjeno na

američkoj teritoriji gde nije bilo krivično kažnjivo, ne predstavlja kažnjivo delo na francuskoj teritoriji (gornji stavovi 15-16).

62. Sud s druge strane razume da odbijanje Francuske da prizna filijacijsku vezu između dece potekle u inostranstvu iz surogacijske trudnoće i nameravanih roditelja potiče iz želje da obeshrabri svoje državljane a izvan nacionalne teritorije metodi prokreacije koju na svojoj teritoriji zabranjuje, a u cilju, prema njenoj percepciji te problematike, zaštite dece i – kako to proističe iz studije Državnog saveta od 9. aprila 2009 (...) – surogat-majke. Sud stoga prihvata da Vlada može smatrati da je sporno mešanje imalo u vidu dva od legitimnih ciljeva pobrojanih u drugom stavu člana 8 Konvencije: «zaštitu zdravlja» i «zaštitu prava i sloboda drugih lica».

c) «Nužno», «u demokratskom društvu»

i. *Podnosioci predstavke*

63. Podnosioci predstavke dopuštaju da, s obzirom na odsustvo jednog zajedničkog evropskog pristupa, države potpisnice u načelu imaju širok prostor za procenu kad je reč o razradi prava u vezi sa surogacijskom trudnoćom. Oni ipak smatraju da se u konkretnom slučaju taj prostor za procenu mora relativizovati. Po njima, naime, s jedne strane, nema govora o tome da je u skladu s Konvencijom da surogacijsku trudnoću zabranjuje jedna država članica; kritikuje se odluka kojom se, u njihovoj zemlji boravka, deca potekla iz surogacijske trudnoće koja se regularno praktikuje u inostranstvu, lišavaju matičnih dokumenata u kojima je naznačena njihova filijacija, uključujući i filijaciju s njihovim biološkim ocem. S druge strane, oni smatraju da u Evropi postoji povoljan trend, u najmanju ruku, uzimanja u obzir situacija kakve su njihove. Podsećajući na već navođenu presudu *Wagner et J.M.W.L.*, oni ističu da nužnost uzimanja u obzir višeg interesa deteta čini da se mora suziti prostor procene država.

64. Pozivajući se na tu istu presudu (§ 135), podnosioci predstavke ističu zatim da francuski sudovi nisu pristupili potrebnom konkretnom i detaljnom razmatranju njihove porodične situacije i interesa: apelacioni sud se navodno ograničio na otklanjanje, bez obrazloženja, pravnog sredstva po osnovu kršenja člana 8 Konvencije, a što je Kasacioni sud navodno osnažio ograničavajući se samo na izjavu da sporna mera ne sprečava podnosiocima predstavke da žive zajedno.

65. Osim toga, po njima, krut stav Kasacionog suda kome je stalo da očuva u potpunosti «efekat odvratanja» zabrane surogacijske trudnoće, onemogućava bilo kakvo pragmatično rešenje kojim bi se, u ime višeg interesa deteta, priznali dejstva jedne regularno stečene situacije u inostranstvu. To je navodno u suprotnosti sa sudskom praksom Suda u vezi sa članom 8, kojom se utvrđuje konkretan pristup stvarnosti porodičnog

života (podnosioci predstavke se pozivaju zapravo na već navođenu presudu *Wagner*, § 133).

66. Šta više, po njima, obrazloženju domaćih sudova nedostaje relevantnost, s obzirom da je načelo neraspoloživosti stanja lica predmet brojnih prilagođavanja – tako, na primer, transseksualna lica uspevaju da im se u matičnim dokumentima promeni naznaka o polu – i da je pravno priznavanje dece rođene regularno u inostranstvu putem surogacijske trudnoće predmet doktrinarne rasprave, u Parlamentu i u društvu. Njemu utoliko više nedostaje relevantnost što pozitivno pravo navodno zauzima načelno povoljan stav prema «nameravanim» roditeljima. Tako bi, u slučaju primanja embriona (legalno u Francuskoj; podnosioci predstavke upućuju na članove L. 2141-4 i sledeće zakonika o zdravstvu), žena koja nosi embrion nekog drugog para i donese na svet dete koje biološki nije njeno, mogla, kao i njen suprug, da uspostavi filijacijsku vezu s tim detetom uz isključivanje bioloških roditelja. Isto tako, u slučaju medicinski potpomognute oplodnje s trećim licem kao donorom (takođe legalne u Francuskoj), nikakva filijacijska veza ne bi mogla biti uspostavljena s davaocem sperme, dok bi filijacija s bračnim drugom majke mogla biti uspostavljena (podnosioci predstavke upućuju na članove 311-19 i 311-20 građanskog zakonika).

67. Podnosioci predstavke ističu uz to i činjenicu da mešanje ne omogućava da se postigne cilj kome se teži, jer, kako to ističe Kasacioni sud, ono ne lišava decu materinske i očinske filijacije koje im priznaje kalifornijsko pravo i ne sprečava podnosiocima predstavke da zajedno žive u Francuskoj. Osim toga, njihova efektivna i afektivna zajednica života navodno je pod udarom «pravne ilegalnosti». To je navodno utoliko šokantnije za prvog podnosioca predstavke što njega odbijanje unosa podataka lišava priznavanja njegove roditeljske veze s trećim i četvrtim podnosiocem predstavke iako je on njihov biološki otac i što se ništa ne suprotstavlja priznavanju te veze od strane francuske matične službe. Šta više, podnosioci predstavke navodno nemaju nikakvu drugu obezbedu pravno uspostavljanje njihove porodične veze, budući da se sudska praksa Kasacionog suda suprotstavlja ne samo unosu podataka iz matičnih dokumenata, već i usvajanju i priznavanju posedovanja građanskog stanja. U tome se njihov slučaj navodno jasno razlikuje od situacije koju je Sud razmatrao u slučaju *Chavdarov c. Bulgarie* (br. 3465/03, 21. decembar 2010).

68. Podnosioci predstavke takođe ističu da sporna mera ima «vrlo nesrazmerne» posledice po situaciju trećeg i četvrtog podnosioca predstavke: u odsustvu priznanja filijacijske veze s prvim podnosiocima predstavke, one nemaju francusko državljanstvo, nemaju francuski pasoš, nemaju važeću dozvolu boravka (iako su zbog svoje maloletnosti zaštićene od proterivanja), a mogle bi da se suoče i s nemogućnošću da steknu i da koriste, kad postanu punoletne, biračko pravo i da bez uslova borave na

francuskoj teritoriji, a moglo bi da im se dogodi i da budu onemogućene da budu naslednice prvih podnosilaca predstavke; osim toga, u slučaju smrti prvog podnosioca predstavke, ili u slučaju rastave, drugi podnosilac predstavke bi mogla biti lišena svih prava na decu, na njihovu kao i na njenu štetu; prilikom administrativnih postupaka gde se zahtevaju francusko državljanstvo ili filijacijska veza (upis dece u socijalno osiguranje, u školske ili rekreativne centre ili zahtevi za finansijsku pomoć kod fonda za porodične dodatke), oni moraju da pruže na uvid američka matična dokumenta uz sudski overen prevod da bi dokazali filijacijsku vezu i zavise od dobre volje sagovornika. Podnosioci predstavke ističu u vezi s tim da se, pred Kasacionim sudom, opšti pravozastupnik izjasnio u korist priznavanja filijacijske veze koja ih povezuje upravo u ime višeg interesa deteta, i da je i sam apelacioni sud u Parizu uočio da njihova situacija proizvodi konkretne teškoće za porodicu Mennesson. Oni se takođe pozivaju na izveštaj Državnog saveta iz 2009. o reviziji zakona o bioetici, gde se ističe da je «činjenično, život porodica komplikovaniji u odsustvu unosa matičnih podataka, zbog formalnosti koje se moraju obaviti prilikom nekih događaja u životu». Oni dodaju i da je, u već navodenoj presudi *Wagner* (§ 132), Sud upravo priznao da u takvim situacijama postoji propust u uzimanju u obzir «socijalne realnosti» i da se detetu ne pruža pravna zaštita koja omogućava njegovo potpuno integrisanje u [u konkretnom slučaju] njegovu usvojiteljsku porodicu». Oni osim toga postavljaju i pitanje o smislu odbijanja unošenja podataka iz matičnih dokumenata izdatih u inostranstvu, ako, kako tvrdi Vlada, takvi dokumenti imaju puno dejstvo u Francuskoj i ako je stoga njihov unos puka formalnost.

69. Podnosioci predstavke takođe ističu da zaključak o nekršenju člana 8 do kog je Sud došao u slučajevima *A., B. et C. c. Irlande* [GC] (br. 25579/05, CEDH 2010) i *S.H. et autres c. Autriche* [GC] (br. 57813/00, CEDH 2011), u vezi s pristupom pobačaju odnosno medicinski potpomognutoj oplodnji, počiva upravo na konstataciji da to što domaće pravo zabranjuje takvu praksu ne sprečava pojedince da odlaze u inostranstvo da bi takvu praksu koristili i da, u slučaju *S.H.*, očinska i materinska filijacija tada budu «regulisane preciznim odredbama građanskog zakonika [kojima se poštuje] želja roditelja».

70. U svojim odgovorima na dodatna pitanja predsednika odeljenja gornji stav 5), podnosioci predstavke ističu da je prema članu 311-14 građanskog zakonika filijacija regulisana *ličnim zakonom majke* (zapravo, zakonom države porekla majke, prim. prev.) na dan rođenja deteta (a, ako majka nije poznata, *ličnim zakonom deteta*), odnosno, prema sudskoj praksi Kasacionog suda (Građ. 1, 11. jun 1996), zakonom koji je naveden u rodnom listu. A iz rešenja koje je 14. jula 2000. doneo Vrhovni sud Kalifornije proističe da su prvi podnosioci predstavke zvanični roditelji trećeg i četvrtog podnosioca. Francuski državni organi i sudovi su navodno ipak odbili da to konstatuju, što ima za posledicu da, s obzirom da majka

nije priznata u smislu francuskog prava, filijacija ne može da bude regulisana pravom njene države porekla. Ona bi dakle mogla biti regulisana ličnim zakonom trećeg i četvrtog podnosioca predstavke, odnosno američkim zakonom. Budući da filijacijska veza između njih i prvih podnosilaca predstavke ne može da bude ustanovljena u francuskom pravu, i da su presudama Kasacionog suda od 13. septembra 2013. poništena priznavanja očinstva bioloških očeva dece potekle iz surogacijske trudnoće praktikovane u inostranstvu (...), treći i četvrti podnosilac predstavke ne mogu dobiti francusko državljanstvo primenom člana 18 građanskog zakonika («francuski državljanin je dete čiji je najmanje jedan roditelj francuski državljanin») čak iako je prvi podnosilac predstavke njihov biološki otac. Podnosioci predstavke dodaju da, bez obzira na cirkularni dopis od 25. januara 2013. treći i četvrti podnosilac predstavke ne mogu da dobiju uverenje o državljanstvu. Po njima, naime, činjenicom presude koju je Kasacioni sud izrekao u njihovom slučaju i sudske prakse od 13. septembra 2013, kojima se kao «nezakonit» kvalifikuje proces koji je omogućio izdavanje rodnog lista detetu rođenom u inostranstvu putem sporazuma o surogacijskoj trudnoći, američki rodni listovi ovih potonjih nisu verodostojni u smislu člana 47 građanskog zakonika, tako da je ta odredba nedelotvorna. Oni dodaju i da je smisao pomenutog cirkularnog dopisa da se ne postavljaju prepreke izdavanju uverenja o državljanstvu na osnovu samo sumnje na surogacijsku trudnoću; taj dopis bi navodno bio bez dejstva na situacije kakva je njihova, gde su sudovi eksplicitno utvrdili da je postojala surogacijska trudnoća. U potvrdu te teze oni navode da nisu dobili odgovor na svoj zahtev za izdavanje uverenja o francuskom državljanstvu trećeg i četvrtog podnosioca predstavke, podnet 16. aprila 2013. u pisarnici osnovnog suda u mestu Charenton Le Pont. Oni daju na uvid potvrde o prijemu zahteva koje je 31. oktobra 2012. i 13. marta 2014. potpisao sekretar suda koji je naznačio da je rešavanje po tom zahtevu «još u toku u [njegovim] službama, u očekivanju odgovora na zahtev za autentifikaciju dostavljen konzulatu u Los Anđelesu, Kalifornija». Oni dodaju i da upravo zbog sudske prakse Kasacionog suda od 13. septembra 2013, prvi podnosilac predstavke ne može da prizna trećeg i četvrtog podnosioca predstavke iako je on njihov biološki otac.

ii. Vlada

71. Vlada izlaže da odsustvo unošenja podataka iz inostranih dokumenata o ličnom stanju kao što su rodni listovi trećeg i četvrtog podnosioca predstavke ne sprečava da ti dokumenti proizvode sva svoja dejstva na nacionalnoj teritoriji. Tako se, pre svega, uverenja o francuskom državljanstvu izdaju na osnovu takvih akata čim se utvrdi da je jedan od roditelja francuski državljanin (Vlada pruža na uvid kopiju cirkularnog dopisa Čuvara pečata, ministra pravde, od 25. januara 2013, i primećuje da podnosioci predstavke nisu preduzeli ništa u cilju sticanja francuskog

državljanstva trećeg i četvrtog podnosioca predstavke) i da maloletna lica ne mogu biti predmet mere prinudnog napuštanja nacionalne teritorije; drugo, prvi i drugi podnosilac predstavke vrše u potpunosti roditeljski autoritet nad trećim i četvrtim podnosiocem predstavke na osnovu akata o američkom ličnom stanju ovih potonjih; treće, ako bi i došlo do razvoda, sudija u porodičnim stvarima bi utvrdio mesto boravišta i prava na posete roditelja koji su kao takvi naznačeni u inostranom aktu o ličnom stanju; četvrto, s obzirom da se dokaz o svojstvu naslednika može obezbediti svim sredstvima, treći i četvrti podnosilac predstavke bili bi u stanju da nasleđuju prve podnosiocce predstavke na osnovu svojih američkih akata o ličnom stanju, u uslovima opšteg prava. Vlada osim toga primećuje da su podnosioci predstavke prevazišli probleme koje navode samim tim što ne tvrde da nisu mogli da upišu trećeg i četvrtog podnosioca predstavke u socijalno osiguranje ili u školu, niti da ne uživaju socijalnu pomoć kojom upravlja fond porodičnih dodataka, i što, uopšte, ne tvrde da se suočavaju s «brojnim i svakodnevnim teškoćama» zbog odbijanja unosa podataka u matične knjige. Vlada stoga postavlja pitanje o stvarnom dometu mešanja u porodični život podnosioca predstavke, budući da se to mešanje svodi na nemogućnost za njih da im se izdaju francuski akti o ličnom stanju.

72. Vlada insistira na činjenici da je, u želji da onemogući svaki vid transakcija ljudskim telom, da garantuje poštovanje načela neraspoloživosti ljudskog tela i stanja lica i da zaštititi viši interes deteta, zakonodavac, koji izražava opštu volju francuskog naroda, odlučio da ne dozvoli surogacijsku trudnoću. Domaći sudija je iz toga propisno izvukao konsekvence odbijajući unos u matične knjige akte o ličnom stanju lica rođenih putem surogacijske trudnoće praktikovane u inostranstvu: dozvoliti to značilo bi prećutno prihvatiti da domaće pravo bude svesno i nekažnjeno zaobiđeno i dovelo bi u pitanje koherentnost izreke o zabrani.

Vlada dodaje, kad je konkretno reč o odsustvu unosa podataka o očinskoj filijaciji, da ono proističe iz činjenice da je projekat podnosilaca predstavke bio projekat jednog para i da «ne bi trebalo» razdvajati pojedinačne situacije članova tog para. Ona smatra osim toga da se, s obzirom na raznovrsnost osnova i načina ustanovljavanja filijacijskih veza koje predviđa francusko pravo, privilegovanje jednog čisto biološkog kriterijuma «čini veoma spornim». Najzad, Vlada smatra da se «u pogledu interesa deteta, čini da je bolje da oba roditelja budu postavljena na isti nivo pravnog regulisanja postojećih veza između njih i njihove dece».

73. Vlada još dodaje i da, s obzirom da je surogacijska trudnoća jedno moralno i etičko pitanje, a u odsustvu konsenzusa o tom pitanju između država potpisnica, treba priznati tim državama jedan širok prostor za procenu u toj oblasti, kao i u načinu na koji one efekte filijacijske veze koja je u tom kontekstu ustanovljena u inostranstvu. Po mišljenju Vlade, s obzirom na taj širok prostor za procenu i na činjenicu da se porodični život podnosilaca predstavke odvija normalno na osnovu američkog ličnog stanja

dece i da je njihov viši interes očuvan, mešanje u uživanje prava garantovana članom 8 Konvencije je «krajnje srazmerno» ciljevima kojima se teži, tako da nije bilo kršenja te odredbe.

74. U svojim odgovorima na dodatna pitanja predsednika odeljenja (gornji stav 5), Vlada ističe da je, prema članu 311-14 građanskog zakonika, zakon koji primenljiv na ustanovljenje filijacijske veze trećeg i četvrtog podnosioca predstavke, zakon države porekla njihove majke, odnosno, prema sudskoj praksi Kasacionog suda (Civ. 1ère 11 juin 1996, Bull. civ. n° 244), žene koja ih je donela na svet; reč je dakle o zakonu države porekla surogat-majke, odnosno u konkretnom slučaju, američki zakon; a u smislu tog zakona, prvi podnosioci predstavke su roditelji trećeg i četvrtog podnosioca predstavke, s tim da je drugi podnosilac predstavke njihova «zakonita majka». Vlada još dodaje da, samim tim što odgovaraju zahtevima iz člana 47 građanskog zakonika i nezavisno od njihovog unosa u francuske matične knjige, inostrani rodni listovi proizvode svoja dejstva na francuskoj teritoriji, konkretno kad je reč o dokazivanju filijacijske veze naznačene u njima. Vlada precizira da je član 47 primenljiv u konkretnom slučaju iako je unos podataka iz rodni listova trećeg i četvrtog podnosioca predstavke poništen presudom Kasacionog suda od 6. aprila 2011. i iako iz sudske prakse tog suda proističe da su sporazumi o surogacijskoj trudnoći ništavni i to ništavošću po osnovu javnog poretka i ne mogu da proizvode dejstva u francuskom pravu u pogledu filijacijske veze. Shodno tome, član 18 građanskog zakonika – po kome je francuski državljanin dete čiji je najmanje jedan roditelj francuski državljanin – primenjuje se čim se podnese dokaz postojanja legalno ustanovljene filijacijske veze prilaganjem inostranog matičnog dokumenta čija se dokazna snaga ne bi mogla osporavati. Najzad, Vlada ističe da prvi podnosilac predstavke ne bi mogao da prizna u Francuskoj trećeg i četvrtog podnosioca predstavke, s obzirom da je Kasacioni sud presudio 13. septembra 2013. da priznavanje očinstva od strane nameravanog oca nad detetom rođenim posredstvom sporazuma o surogacijskoj trudnoći mora biti poništeno zbog zloupotrebe zakona koju je počinitelj izvršio pribegavajući tom postupku.

iii. Sud

α. Opšta razmatranja

75. Sud ističe da Vlada tvrdi da, u oblasti ovog spora, države ugovornice raspolazu širokim prostorom za procenu da bi odlučivale šta je «nužno», «u demokratskom društvu». On takođe ističe da podnosioci predstavke to prihvataju, ali da smatraju da u konkretnom slučaju da se širina tog prostora mora relativizovati.

76. Sud analizira to pitanje na isti način kao i podnosioci predstavke.

77. Sud podseća da širina prostora za procenu koji je na raspolaganju državama varira prema okolnostima, oblastima i kontekstu i da prisustvo

odnosno odsustvo jednog zajedničkog sadržaoaca u pravnim sistemima država ugovornica može u tom pogledu predstavljati relevantan faktor (videti, na primer, već navođene presude *Wagner et J.M.W.L.* i *Negrepontis-Giannisis*, § 128 odnosno § 69). Tako, s jedne strane, kad nema konsenzusa među državama članicama Saveta Evrope, bilo o relativnom značaju određenog interesa ili o najboljim sredstvima njegove zaštite, posebno kad slučaj postavlja delikatna moralna ili etička pitanja, prostor za procenu je širok. S druge strane, kad je u pitanju neki posebno važan aspekt postojanja ili identiteta nekog lica, prostor ostavljen državi je obično sužen (videti posebno već navođeni slučaj *S.H.*, § 94).

78. Sud primećuje u konkretnom slučaju da u Evropi nema konsenzusa ni o zakonitosti surogacijske trudnoće ni o pravnom priznavanju filijacijske veze između nameravanih roditelja i na taj način legalno začete dece u inostranstvu. Naime, iz istraživanja uporednog prava koje je Sud obavio proističe da je surogacijska trudnoća izričito zabranjena ne samo u Francuskoj već i u još četrnaest od trideset pet proučavanih država članica Saveta Evrope ; u deset je surogacijska trudnoća ili zabranjena na osnovu opštih odredaba ili nije tolerisana, ili je pak pitanje njene zakonitosti neizvesno; s druge strane ona je izričito dozvoljena u sedam, a čini se da se toleriše u četiri države. U trinaest od tih trideset pet država moguće je dobiti pravno priznanje filijacijske veze između nameravanih roditelja i dece potekle iz surogacijske trudnoće koja se legalno praktikuje u inostranstvu. To se jednako čini mogućim u još jedanaest od tih država (od kojih u jednoj ta mogućnost možda važi samo za očinski filijaciju kad je nameravani otac i biološki otac), ali je isključeno u ostalih jedanaest (osim možda mogućnosti u jednoj od njih da se dobije priznanje očinske filijacijske veze kad je nameravani otac i biološki otac) (...).

79. To odsustvo konsenzusa odražava činjenicu da pribegavanje surogacijskoj trudnoći pokreće osetljiva etička pitanja. Sud osim toga ističe da državama mora u načelu da se obezbedi širok prostor za procenu, kad je reč samo o tome da se dozvoli ili ne taj način prokreacije, ali isto tako da se prizna filijacijska veza između dece legalno začete surogacijskom trudnoćom u inostranstvu i nameravanih roditelja.

80. Međutim takođe treba uzimati u obzir okolnost da je u igri jedan suštinski aspekt identiteta pojedinaca, čim se dirne u filijaciju. Stoga je potrebno ublažiti prostor za procenu kojim je raspolagala tužena država u konkretnom slučaju.

81. Osim toga, izbori koje je država napravila, čak i u okvirima tog prostora, ne izmiču kontroli Suda. Na njemu je da pažljivo razmotri argumente o kojima je vođeno računa da bi se došlo rešenja kakvo je doneto i da istraži da li je postignuta pravedna ravnoteža između interesa države i interesa lica koja to rešenje neposredno pogađa (videti, *mutatis mutandis*, već navođeni slučaj *S.H. et autres*, § 97). U tom okviru Sud mora imati u vidu suštinsko načelo po kom, kad god je reč o situaciji nekog deteta,

njegov viši interes mora biti prioritetan (videti, među mnogim drugim, već navođene slučajeve *Wagner et J.M.W.L.*, §§ 133-134, i *E.B. c. France* [GC], n° 43546/02, §§ 76 i 95, 22. januar 2008).

82. U konkretnom slučaju, Kasacioni sud je presudio da francuski međunarodni javni poredak predstavlja prepreku za unos u francuske matične knjige podatke jednog rodnog lista izdatog na osnovu jedne inostrane presude koja sadrži odredbe koje su u suprotnosti sa suštinskim načelima francuskog prava. Taj sud je zatim istakao da su u francuskom pravu sporazumi o surogacijskoj trudnoći ništavni i to po osnovu javnog poretka, i da je suprotno «suštinskom načelu francuskog prava» neraspoloživosti stanja lica da se tim sporazumima omogućava dejstvo u pogledu filijacije. Taj sud je iz toga zaključio da je, time što omogućava dejstvo jednom sporazumu o surogacijskoj trudnoći, presuda koju je u slučaju podnosioca predstavke izrekao Vrhovni sud Kalifornije u suprotnosti sa francuskom koncepcijom međunarodnog javnog poretka, i da, time što su izdati primenom te presude, američki rodni listovi trećeg i četvrtog podnosioca predstavke nisu mogli biti uneti u francuske matične knjige (gornji stav 27).

83. Nemogućnost za podnosioca predstavke da im se u francuskom pravu prizna filijacijska veza između prvih i trećeg i četvrtog među njima, prema mišljenju Kasacionog suda, jeste dakle posledica etičkog izbora francuskog zakonodavca da zabrani surogacijsku trudnoću. Vlada u tom pogledu ističe da je domaći sudija propisno izvukao konsekvence iz tog izbora tako što je odbio unos podataka iz inostranih matičnih dokumenata dece potekle iz surogacijske trudnoće praktikovane izvan Francuske. Po mišljenju Vlade, dozvoliti to značilo bi prećutno prihvatiti da se zaobilazi domaće pravo i dovođenje u pitanje koherentnost izreke zabrane.

84. Sud konstatuje da se takav pristup ostvaruje pribegavanjem izuzimanju međunarodnog javnog poretka, svojstvenom međunarodnom privatnom pravu. Sud nema nameru takav pristup dovodi u pitanje kao takav. Međutim potrebno mu je da proveri da li je, primenjujući taj mehanizam u konkretnom slučaju, domaći sudija propisno uzeo u obzir neophodnost obezbeđivanja ravnoteže između interesa kolektiviteta da se njegovi članovi povinuju izborima koji su demokratski izvršeni unutar njega i interesa podnosioca predstavke – među kojima i viši interes dece – da u potpunosti uživaju svoja prava na poštovanje njihovog privatnog i porodičnog života.

85. U tom pogledu Sud ističe da je Kasacioni sud ocenio da nemogućnost unosa podataka iz američkih rodni listova trećeg i četvrtog podnosioca predstavke u francuske matične knjige ne ugrožava ni njihovo pravo na privatni i porodični život, niti njihov viši interes dece, s obzirom da ih to ne lišava materinske i očinske filijacije koje im kalifornijsko pravo priznaje i da ih ne sprečava da u Francuskoj žive s prvim podnosiocima predstavke (gornji stav 27).

86. Sud smatra da u konkretnom slučaju treba razlikovati pravo podnosioca predstavke na poštovanje njihovog porodičnog života, s jedne strane, i pravo trećeg i četvrtog podnosioca predstavke na poštovanje njihovog privatnog života, s druge strane.

β. O pravu podnosioca predstavke na poštovanje njihovog porodičnog života

87. U vezi s prvom tačkom, Sud smatra da odsustvo priznavanja u francuskom pravu filijacijske veze između prvih i trećeg i četvrtog podnosioca predstavke nužno ugrožava njihov porodični život. Sud ističe u tom smislu da je, kako to ističu podnosioci predstavke, apelacioni sud u Parizu priznao u konkretnom slučaju da tako stvorena situacija proizvodi «konkretne teškoće» (gornji stav 24). Sud osim toga ističe da je Državni savet u svom izveštaju iz 2009. o reviziji zakona o bioetici istakao da je, «činjenično, život tih porodica komplikovaniji u odsustvu unosa podataka u francuske matične knjige, zbog formalnosti koje se moraju obavljati prilikom nekih događaja u životu» (...).

88. Tako, nemajući francuska matična dokumenta ili francuske porodične knjižice, podnosioci predstavke su prinuđeni da pružaju na uvid američka matična dokumenta – neupisana u francuske matične knjige – uz overeni prevod, svaki put kad pristup nekom pravu ili nekoj usluzi zahteva dokaz o filijacijskoj vezi, i verovatno se ponekad suočavaju sa sumnjičenjima, ili bar s nerazumevanjem kod lica kojima se obraćaju. Oni u tom pogledu spominju teškoće kad je trebalo trećeg i četvrtog podnosioca predstavke upisati u socijalno osiguranje, u školsku kuhinju ili u neki rekreacioni centar i da podnesu zahtev za finansijsku pomoć fondu za porodične dodatke.

89. Osim toga, činjenica da u francuskom pravu, ni jedno od dvoje dece nema filijacijsku vezu ni sa prvim ni sa drugim podnosiocem predstavke, ima za posledicu, bar za sada, da ni jednoj od njih nije priznato francusko državljanstvo. Ta okolnost je takva da komplikuje putovanja porodice i da izaziva zabrinutost – makar ona bila i neosnovana, kako to tvrdi Vlada – u vezi s pravom na boravak u Francuskoj trećeg i četvrtog podnosioca predstavke kad budu stekle punoletstvo i, dakle, u vezi sa stabilnošću porodične ćelije. Vlada tvrdi da s obzirom na cirkularni dopis Čuvara pečata, ministra pravde od 25. januara 2013 (...), treći i četvrti podnosilac predstavke mogu da dobiju uverenje o francuskom državljanstvu na osnovu člana 18 građanskog zakonika po kom je «francuski državljanin dete čiji je najmanje jedan roditelj francuski državljanin», dajući na uvid svoje američke rodne listove.

90. Sud međutim primećuje da u vezi s tom mogućnošću još ostaju neka otvorena pitanja.

Pre svega, Sud primećuje da se prema navedenom tekstu francusko državljanstvo daje na osnovu državljanstva jednog ili drugog roditelja. A pri tom konstatuje da je pravno određenje roditelja upravo srž predstavke koja

mu je podneta. Tako, kad se čitaju primedbe podnosioca predstavke i odgovori Vlade, proizlazi da pravila međunarodnog privatnog prava u konkretnom slučaju čine pribegavanje članu 18 građanskog zakonika, u cilju sticanja francuskog državljanstva trećeg i četvrtog podnosioca predstavke, posebno složenim, čak neizvesnim.

Drugo, Sud ističe da Vlada izvlači argument iz člana 47 građanskog zakonika. Tim tekstom je precizirano da su matična dokumenta izdata u inostranstvu i sastavljena u formi koja se koristi u datoj zemlji verodostojna «osim ako se drugim aktima ili ispravama, podacima dobijenim spolja ili elementima izvučenim iz samog akta utvrdi da je taj akt neregularan, krivotvoren, ili da činjenice koje su u njemu navedene ne odgovaraju stvarnosti». Postavlja se, dakle, pitanje da li je utvrđen takav slučaj isključivanja kad je, kao u konkretnom slučaju, konstatovano da su predmetna deca potekla iz jedne surogacijske trudnoće praktikovane u inostranstvu, što Kasacioni sud analizira kao zloupotrebu zakona. A, iako ju je Predsednik pozvao da odgovori na to pitanje i da precizira da li postoji rizik da jedno na takav način izdato uverenje o državljanstvu bude potom osporeno i poništeno ili povučeno, Vlada nije dala nikakvu naznaku u tom smislu. Uostalom, zahtev koji je u tom cilju prvi podnosilac predstavke predao 16. aprila 2013. pisarnici osnovnog suda bio je bez odgovora jedanaest meseci kasnije: šef pisarnice je naznačio 31. oktobra 2013, a zatim 13. marta 2014, da je postupak po tom zahtevu «u toku», «u očekivanju odgovora na zahtev za autentifikaciju podnet konzulatu u Los Angelesu» (gornji stav 28).

91. Uz to se pridružuje i opravdana zabrinutost za porodični život između drugog podnosioca predstavke i trećeg i četvrtog podnosioca predstavke u slučaju smrti prvog podnosioca predstavke ili rastave tog para.

92. Međutim, koliki god bio značaj potencijalnih rizika koji prete porodičnom životu podnosioca predstavke, Sud smatra da se treba odrediti u pogledu konkretnih prepreka koje su ovi morali da efektivno prebrode zbog odsustva priznanja u francuskom pravu filijacijske veze između prvih i trećeg i četvrtog podnosioca predstavke (videti, *mutatis mutandis*, već navođeni slučaj *X, Y et Z*, § 48). A Sud ističe da podnosioci predstavke ne tvrde da su teškoće koje spominju bile nepremostive i ne pokazuju da ih nemogućnost da u francuskom pravu dobiju priznavanje filijacijske veze sprečava da u Francuskoj uživaju svoja prava na porodični život. S tim u vezi Sud konstatuje da su sve četvoro mogli da se nastane u Francuskoj ubrzo po rođenju trećeg i četvrtog podnosioca predstavke, da su u prilici da tu žive zajedno u uslovima koji su globalno uporedivi sa uslovima u kojima žive i druge porodice i da to ne navodi na pomisao da postoji rizik da državni organi odluče da ih razdvoje zbog njihove situacije u francuskom pravu (videti, *mutatis mutandis*, *Chavdarov c. Bulgarie*, n° 3465/03, § 49-50 et 56, 21. decembar 2010).

93. Sud osim toga primećuje da je Kasacioni sud istakao, odbacujući pravna sredstva koja su podnosioci predstavke iznosili na planu Konvencije, da poništenje unosa u francuske matične knjige podataka iz rodni listova trećeg i četvrtog podnosioca predstavke ne sprečava ove potonje da s prvim podnosiocima predstavke žive u Francuskoj (gornji stav 27). Sud iz toga zaključuje da u konkretnom slučaju, u skladu s onim što je ocenio kao značajno u slučaju *Wagner et J.M.W.L.* (već navođena presuda, § 135), francuske sudije nisu propustile da se posvete konkretnom razmatranju situacije, s obzirom da su, takvim rešenjem, ocenile, implicitno ali nužno, da praktične teškoće sa kojima bi podnosioci predstavke mogli da se suoče u svom porodičnom životu zbog odsustva priznanja u francuskom pravu veze koja je ustanovljena u inostranstvu između njih ne bi prevazilazile granice koje nameće poštovanje člana 8 Konvencije.

94. Tako, s obzirom, s jedne strane, na konkretne efekte, po njihov porodični život, odsustva priznanja u francuskom pravu filijacijske veze između prvih podnosilaca predstavke i trećeg i četvrtog podnosioca predstavke, a s druge strane s obzirom na prostor za procenu kojim raspolaže tužena država, Sud smatra da situacija kojoj vodi zaključak Kasacionog suda obezbeđuje u konkretnom slučaju pravednu ravnotežu između interesa podnosilaca predstavke i interesa države, kad je reč o poštovanju njihovog prava na porodični život.

95. Ostaje da se utvrdi da li je tako i s pravom trećeg i četvrtog podnosioca predstavke na njihov privatni život.

γ. O pravu trećeg i četvrtog podnosioca predstavke na poštovanje njihovog privatnog života

96. Kao što je Sud već podsećao, poštovanje privatnog života nalaže da svako može da ustanovi pojedinosti svog identiteta ljudskog bića, što uključuje i njegovu filijacijsku vezu (...); jedan suštinski aspekt identiteta pojedinaca je u igri čim se postavi pitanje filijacijske veze (gornji stav 80). A prema važećem pozitivnom pravu, treći i četvrti podnosilac predstavke nalaze se u tom pogledu u situaciji pravne neizvesnosti. Ako je tačno da francuski sudija prihvata filijacijsku vezu s prvim podnosiocima predstavke budući da je nju ustanovilo kalifornijsko pravo, odbijanje da se obezbedi bilo kakvo dejstvo američkoj presudi i da se u francuske matične knjige unesu podaci o ličnom stanju koje proizlazi te presude, pokazuje istovremeno i da tu vezu ne priznaje francuski pravni poredak. Drugim rečima, Francuska, iako zna da su ta deca drugde identifikovana kao deca prvih podnosilaca predstavke, poriče im to svojstvo u svom pravnom poretku. Sud smatra da takva protivrečnost ugrožava njihov identitet u francuskom društvu.

97. Osim toga, iako se članom 8 Konvencije ne garantuje pravo na sticanje državljanstva, ipak je državljanstvo jedan od elemenata identiteta lica (*Genovese c. Malte*, br. 53124/09, § 33, 11. oktobar 2011). A, kao što je

to Sud prethodno istakao, iako je njihov biološki otac francuski državljanin, treći i četvrti podnosilac predstavke su suočene s uznemirujućom neizvesnošću u pogledu mogućnosti sticanja francuskog državljanstva primenom člana 18 građanskog zakonika (...). Takva neodređenost mogla bi da se negativno odrazi na određivanje njihovog identiteta.

98. Sud osim toga konstatuje da činjenica da treći i četvrti podnosilac predstavke nisu identifikovani u francuskom pravu kao deca prvih podnosilaca predstavke ima posledice po njihovo pravo na nasleđivanje ovih. Sud ističe da Vlada negira da je tako. On ipak podseća da je Državni savet istakao da u odsustvu priznanja u Francuskoj filijacijske veze ustanovljene u inostranstvu u odnosu na nameravanu majku, dete rođeno u inostranstvu putem surogacijske trudnoće može od nje da nasleđuje samo ako ga ona testamentalno proglasi za naslednika, s tim što se tada nasledna prava izračunavaju kao da je to dete treće lica (...), odnosno manje povoljno. Ista situacija je i u kontekstu nasleđivanja nameravanog oca, makar on bio, kao u konkretnom slučaju, i biološki otac. I tu je dakle reč o jednom elementu vezanom za filijacijski identitet koga su lišena deca rođena putem surogacijske trudnoće praktikovane u inostranstvu.

99. Zamislivo je da Francuska može da želi da obeshrabri svoje državljanke da u inostranstvu pribegavaju nekoj metodi prokreacije koju ona zabranjuje na svojoj teritoriji (gornji stav 62). Iz prethodnog ipak proističe da se dejstva nepriznavanja u francuskom pravu filijacijske veze između dece začete na taj način i nameravanih roditelja ne ograničavaju samo na situaciju ovih potonjih, koji su jedini koji su izabrali modalitete prokreacije kojom ih terete francuski organi vlasti: ta dejstva se odnose i na samu decu, čije je pravo na poštovanje privatnog života, a koje podrazumeva i da svako može da ustanovi suštinu svog identiteta, značajno ugroženo. Postavlja se, dakle, ozbiljno pitanje kompatibilnosti takve situacije s višim interesom dece, čijim se poštovanjem mora rukovoditi svaka odluka u vezi s njima.

100. Ta analiza dobija jedan poseban aspekt kad je, kao u konkretnom slučaju, jedan od nameravanih roditelja istovremeno i biološki roditelj deteta. Ako se ima u vidu značaj biološke filijacije kao elementa identiteta svakog lica (videti, na primer, već navođenu presudu *Jäggi*, § 37), ne može se tvrditi da je u skladu s interesom nekog deteta da bude lišeno jedne pravne veze takve prirode, iako je biološka stvarnost te veze utvrđena i iako i dete i predmetni roditelj zahtevaju njegovo puno priznavanje. A, ne samo da veza između trećeg i četvrtog podnosioca predstavke i njihovog biološkog oca nije prihvaćena prilikom podnošenja zahteva za unos u francuske matične knjige podataka iz njihovih rodni listova, već bi se potvrđivanje te veze putem priznavanja očinstva ili usvajanjem ili dejstvom posedovanja stanja sukobilo s prohibitivnom sudskom praksom koju je Kasacioni sud ustanovio u vezi s tim pitanjima (...). Sud smatra, imajući u vidu posledice te ozbiljne restrikcije po identitet i poštovanje privatnog života trećeg i četvrtog podnosioca predstavke da je tužena država,

postavljajući tako prepreku kako priznavanju tako i ustanovljenju u domaćem pravu njihove filijacijske veze s biološkim ocem, otišla dalje nego što joj to dozvoljava njen prostor za procenu.

101. S obzirom takođe na težinu koja se mora priznati interesu deteta prilikom uravnotežavanja prisutnih interesa, Sud zaključuje da je pravo trećeg i četvrtog podnosioca predstavke na poštovanje njihovog privatnog života bilo ignorisano.

3. *Opšti zaključak*

102. Nije bilo kršenja člana 8 Konvencije kad je reč o pravu podnosioca predstavke na porodični život. S druge strane ta odredba je prekršena kad je reč o pravu trećeg i četvrtog podnosioca predstavke na poštovanje privatnog života.

(...)

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

(...)

2. *Izriče* da nije prekršen član 8 Konvencije kad je reč o pravu podnosioca predstavke na poštovanje njihovog porodičnog života;
3. *Izriče* da je prekršen član 8 Konvencije kad je reč o pravu trećeg i četvrtog podnosioca predstavke na poštovanje njihovog privatnog života;

(...)

Sačinjeno na francuskom jeziku, a zatim saopšteno u pismenom obliku 26. juna 2014, primenom 77 §§ 2 i 3 Pravilnika Suda.

Claudia Westerdiek
Sekretar odeljenja

Mark Villiger
Predsednik

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2015.

Zvanični jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je nastao uz podršku Fiducijarnog fonda za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Tekst prevoda ne obavezuje Sud, niti Sud snosi bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. Prevod može biti preuzet iz baze podataka predmeta Evropskog suda za ljudska prava HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili iz kakve druge baze podataka sa kojom je Sud podelio ovaj prevod. Tekst može biti preštampan u nekomercijalne svrhe pod uslovom da se tačno naznači puni naziv predmeta, uz gore navedeno obaveštenje o autorskom pravu i uz pozivanje na Fiducijarni fond za ljudska prava Saveta Evrope. Ako nameravate da bilo koji deo ovog prevoda iskoristite u komercijalne svrhe, molimo vas da se prethodno obratite na adresu publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2015.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echre.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.